

**ДО 110 РІЧНИЦІ НАРОДЖЕННЯ
ОЛЕКСАНДРА ЛЮЦІАНОВИЧА БЕЛЬГАРДА –
АВТОРА НОВОЇ НАУКИ «СТЕПОВЕ ЛІСОЗНАВСТВО»,
ЗАСНОВНИКА КОМПЛЕКСНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ З ДОСЛІДЖЕННЯ
ЛІСІВ СТЕПОВОЇ ЗОНИ ТА ПРИСАМАРСЬКОГО БІОСФЕРНОГО
БІОГЕОЦЕНОЛОГІЧНОГО СТАЦІОНАРУ –
НАУКОВО-НАВЧАЛЬНОГО ЦЕНТРУ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА**

Організатором колективу Комплексної експедиції був на протязі півстоліття незабутній вчитель і славетний докучаєвець Олександр Люціанович Бельгард – учень академіка Г. М. Висоцького, який разом з Докучаєвим працював на півдні України і був учасником докучаєвської експедиції з призначенням в Велико-Анадоль.

Олександр Люціанович Бельгард – рідкісний вчений-педагог, який володів безмірним організаторським талантом, рідкісною чарівливістю, душевною добротою, фундаментальними всебічними знаннями.

Наш вчитель народився 4 жовтня 1902 року в Литві в сім'ї робітника високої кваліфікації недалеко від Вільнюса в містечку Лантверіс.

В 1958 році один із учнів О. Л. Бельгарда (А. П. Травлеєв) мандрував по Литовських лісах і спеціально заїхав на рідну батьківщину свого вчителя О. Л. Бельгарда.

Красиві пейзажі недалеко від Трокаю. Прекрасні чаруючі озера, найкрасивіші ліси та історичні пам'ятки заворожують людину.

На місці оселі сім'ї Бельгардів залишилися лише фундаменти та лісові зарості. За проханням Олександра Люціановича та його сестри Анни Люціанівни (співробітника кафедри) з того місця, де залишилися фундаменти, був відібраний зразок ґрунту, щоб покласти його до майбутньої могили цих двох унікальних людей. Особливий інтерес викликало відвідування колишньої Вільнюсівської гімназії, де навчався Олександр Люціанович. В цій гімназії також навчався видатний актор Василь Іванович Качалов.

Високо кваліфіковане навчання заклало фундамент ораторського та вокального мистецтва, поставленого голосу як в декламації так і при виконанні Олександром Люціановичем арій з опер «Пікова дама», «Євгеній Онегін» та інші. У Олександра Люціановича був левітановський тембр голосу і залізна заворожуюча наукова логіка, при виступах на дискусіях, на лекціях, на конференціях.

Батько Олександра Люціановича рано помер. Сім'я Бельгардів після початку першої світової війни евакуювалася до Дніпропетровська і це місто на Дніпрі стало для вченого другою батьківщиною. До війни брат Олександра Люціановича – архітектор – будував у Дніпропетровську транспортний інститут, а в період блокадного Ленінграду він загинув від холоду, голоду, віддавши всі свої сили на оборону рідного міста.

Олександр Люціанович вільно володів багатьма мовами – англійською, німецькою, польською, французькою. Його старша сестра Ганна Люціанівна була викладачем в школі німецької, російської і англійської мов. Спочатку Олександр Люціанович навчався в Гірничому інституті, але мрія про лісову науку його не покидала. І він приймає рішення перевести на біологічний факультет Дніпропетровського державного університету.

У 1927 р. Олександр Люціанович знайомиться з Д. О. Свіренко, який радить молодому вченому звернутися до академіка Г. М. Висоцького для одержання консультації з проблем степових лісів і, зокрема, Новомосковського бору. Олександр Люціанович вступає до аспірантури Г. М. Висоцького і незабаром захищає кандидатську дисертацію, присвячену природним лісам Присамар'я.

У 1932 р. О. Л. Бельгард разом з Г. М. Висоцьким вибирають місце майбутнього Присамарського стаціонару та знайомиться з Георгієм Антоновичем Поплавським – садівником та лісоводом садиби Родзянко (колишнього голови Державної думи Росії) – та його дружиною Марією Миколаївною.

У 1980 році за ініціативою О. Л. Бельгарда було збудовано нове трьохповерхове приміщення Присамарського стаціонару площею 1400 м² з житловим комплексом, науковими лабораторіями, підсобними приміщеннями.

На території садиби Г. А. Поплавського був створений пункт спостереження, де співробітником, за призначенням Г. М. Висоцького, став О. Л. Бельгард. Так був створений зародок майбутнього біосферного біогеоценологічного стаціонару.

Згідно угоди, яка збереглася в архівах університету, своє житло і майже один гектар землі Г. А. Поплавський офіційно подарував на вічне користування Дніпропетровському державному університету.

Таким чином, все своє життя Г. А. Поплавський відпрацював лаборантом на ділянці і в лабораторії майбутнього Присамарського стаціонару – науково-навчального центру ДНУ.

Зберігся лист Г. М. Висоцького О. Л. Бельгарду, де він повідомляє про введення штатної одиниці «спостерігача» з призначенням на цю посаду О. Л. Бельгарда.

У 1932 р. була створена кафедра геоботаніки та систематики вищих рослин, а пізніше – геоботаніки, ґрунтознавства та екології, де беззмінним завідувачем кафедрою був О. Л. Бельгард.

Всю творчу енергію, думку та наукові дослідження Олександр Люціанович присвятив лісовій справі в умовах степової зони всієї євразійської території.

Він створив могутню наукову школу нової науки «Степове лісознавство» – теоретичної основи степового лісорозведення, а кафедра геоботаніки, ґрунтознавства та екології була протягом півстоліття головною організацією від Академії наук СРСР і НАН України.

У відомій роботі В. В. Докучаєва «Наші степи в минулому і тепер» (1892), наведено аналіз причин періодичних засух і неврожаїв в чорноземній зоні і як невідвертий результат цих явищ – страшні голодовки. Прикладом може бути 1891 рік, коли голодом було охоплено 30 губерній Росії.

В. В. Докучаєвим вперше в історії природничої науки були запропоновані заходи боротьби з засухами шляхом будівництва водоймищ, перетинанням річок капітальними греблями для управління талими весняними водами, використанням рушійної сили води, зрошуванням відносно високих місць, а також запропоновані заходи боротьби з ерозією, ярами, засухами створенням лісових меліоративних насаджень.

Він вважав необхідним, щоб всі степові яри бути закріплені деревами, чагарниками, а також категорично заборонялася оранка ерозійно небезпечних територій.

Роботи В. В. Докучаєва дали можливість видатному мислителю, яким був Д. І. Менделєєв, висловити свій основний постулат в роботі по підвищенню урожаїв сільськогосподарських культур «... лісорозведення в степу для підвищення врожаїв має таке велике значення, що його можна порівняти тільки з обороною держави».

Але Україна вже до кінця 19 століття загубила в лісостеповій та степовій зонах понад 35 % природних лісів.

Нові штучні лісові масиви були створені в 40 роках 19 століття: Старо-Бердянська лісова дача, Велико-Анадольський ліс, Маріупольська лісодослідна станція, Володарський ліс, Комісарівський лісовий масив, Володимирівський лісовий масив, Велико-Михайлівський (Дібрівський) ліс, Алтагір, Грушоватка та багато інших.

Наряду з цим було відомо ще з работ Докучаєва, Костичева, Ізмаїльського, Пачоського, Танфільєва, Келлера, Висоцького, що найбільший ефект в оптимізації клімату степів одержують від позитивного впливу ползахисних смуг, які по перевіреним даним збільшують урожай зернових культур від 17 до 87 %.

Лісові ползахисні насадження перетворюють поверхневий стік води в глибинний, утворюють своєрідні греблі, які заважають проявленню водної ерозії, зменшують негативну дію східних вітрів, стримують вітрові (чорні) бурі – головного ворога родючості чорноземів.

Відомо, що в процесі транспірації деревних і чагарникових порід поверхня листової маси охолоджується і відбувається конденсація вологи, яка вміщується в теплом повітрі. За рахунок конденсаційної вологи загальні додаткові запаси її в повітрі і ґрунті в лісосмугах досягають 15–20 %.

Лісові кореневі системи покращують рухливість важкорозчинюваних форм хімічних сполук, покращують процес промивання ґрунтової товщі.

Після 50–100-літнього використання лісових полежахисних смуг, лісосмуга викорчовується і новий лісовий пристрій утворюється через 200–300 м поруч. Лісопокращений ґрунт з підвищеною родючістю збільшує урожайність зернових культур на протязі десятиків років. Такий меліоративний прийом Г. М. Висоцький назвав «мандрівними лісосмугами».

Доведено, що створення лісових насаджень збільшує кількість продуктової вологи в 1-метровій товщі ґрунту до 60 мм.

Відомо також, що кожні 10 мм збільшують урожаєм зернових на 2 центнера з гектару. Таким чином, 60 мм додаткової води відповідно підвищують урожай на 12 центнерів зерна з одного гектара.

Академік НАН України, Герой України В. В. Моргун в своїй статті («Урядовий кур'єр», № 153, від 22.08.09 р.) підкреслює, що навіть хороші сорти пшениці повинні вирощуватися в оптимізованих умовах навколишнього середовища, в першу чергу – в умовах боротьби з засухами і правильним внесенням добрив.

Відомо, що в 1946 р., після закінчення Великої Вітчизняної війни, степова зона в черговий раз зазнала катастрофічної дії засух та чорних бур. Уряд України та колишнього Союзу видають постанову про перетворення природи, створення ставків, водоймищ, полежахисних насаджень і штучних лісових масивів в лісостеповій і степовій зонах України.

Одним з наукових колективів (після експедиції АН СРСР, яка проіснувала один рік) за ініціативою і особистим науковим керівництвом Олександром Люціановичем Бельгардом з'явилася створена в 1949 році в Дніпропетровському університеті Комплексна експедиція з дослідження природних та штучних степових лісів від Дніпропетровщини, Азовського моря і до Молдавії. Створення типології природних лісів степової зони та типології штучних лісів стимулювала використання ідей О. Л. Бельгарда в Якутії, Оренбурзі, в Болгарії, Китаю, в Іспанії і в багатьох інших країнах, яким необхідно створювати оптимальну лісистість своїх територій.

До найважливіших підсумків цих праць необхідно віднести пізнання структури, екології, динаміки і типології лісових біогеоценозів. За останні роки ці наукові напрямки були інтенсифіковані стаціонарним моніторинговим рівнем на Присамарському міжнародному, біосферному біогеоценологічному стаціонарі імені О. Л. Бельгарда Комплексної експедиції з дослідження лісів степової зони – науково-навчального центру Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Присамарський науково-навчальний центр окрім наукових досліджень є базою для проведення виробничої практики студентів Дніпропетровського, Харківського, Запорізького, Мелітопольського, Криворізького, Московського, Санкт-Петербурзького університетів, а до 1990 року – Тартуського університету.

Присамарський біосферний біогеоценологічний стаціонар має метеорологічну станцію і ряд лабораторій і кабінетів (ґрунтознавства, кліматології, лісової гідрології, екології, геоботаніки, ґрунтової зоології, зоології хребетних, зоології безхребетних тварин, укомплектовані сучасною польовою технікою, польову пересувну лабораторію, шість пересувних наукових лабораторій (геологічних вагончиків), які обслуговують філіали експедиції,

експериментальні виробничо-наукові ділянки лісових екосистем в техногенних умовах Західного Донбасу та в Комісарівському штучному лісовому масиві, а також створений музей степового лісознавства ім. О. Л. Бельгарда.

Спеціалізована бригада Комплексної експедиції ДНУ проводить роботи по дослідженню техногенного стану біогеоценозів та їх відновлення та збереження, а також створення нових перспективних лісових культур на шахтних відвалах Західного Донбасу.

На базі стаціонару було проведено з'їзд ботаніків України та з'їзд ґрунтознавців України, а також 25 координаційних конференцій та симпозіумів, присвячених проблемам рекультивациі порушених земель та проблемам лісознавства, виконання Міжнародної програми «Людина і біосфера» по лінії ЮНЕСКО. Робота Комплексної експедиції (КЕДУ), її наукові плани і розробки включаються в державні Програми, виділяються спеціальні бюджетні кошти для придбання реактивів, приладів та випуску наукового міжвузівського збірника по степовому лісознавству та рекультивациі порушених земель.

Стержневою ідейною метою професора О. Л. Бельгарда була комплексність в роботі, що притаманна структурі університетської освіти. Наукова робота КЕДУ і Присамарського стаціонару КЕДУ будується на залученні наукових сил багатьох факультетів університету і інших вузів України та закордонних фахівців.

В результаті комплексних всебічних досліджень О. Л. Бельгардом разом з членами загонів експедиції була створена оригінальна типологія природних та штучних лісових біогеоценозів степової зони.

Професор О. Л. Бельгард, працюючи з 1927 року під безпосереднім керівництвом свого вчителя Г. М. Висоцького створив типологію природних лісів степової зони, яка включає в свій склад: довго заплавні, середньо заплавні, коротко заплавні, аренні, байрачні ліси степової зони, а також поза заплавні ліси, та чагарникові ценози.

Типологія О. Л. Бельгарда відрізняється своєю конкретністю та одночасно охопленістю величезного біологічного різноманіття лісів степової зони.

Ордината трофності замінюється ординатою мінералізованості ґрунтового розчину, маючи на увазі, що від цього останнього залежить родючість (трофність), яка змінюється за правилами біологічної кривої – мінімум, оптимум, пессимум.

Так, наприклад, до індексу «Д» додається трофотоп Де, який являє собою перехід до слідувочої градації мінералізованості – Е.

Тип лісу – Е формується на фізіологічно відносно бідних ґрунтах, які характеризуються в заплавах ознаками засолення, а в умовах ярів та балок – карбонатністю.

Ордината зволоження (ряди гігрогенного заміщення) складаються з восьми гігротопів.

В межах типу лісу розрізняють рослинні асоціації, які дають уяву про біорізноманіття рослинності, в першу чергу з флористичної точки зору.

Кількість трофотопів досягає 20 одиниць, кількість гігротопів – 8.

Це дає можливість виділяти, якщо є в наявності, понад 160 типів лісу та в декілька разів більше рослинних асоціацій – форм проявлення того чи іншого типу лісу.

Говорячи про типологію штучних лісів степової зони, необхідно мати на увазі зауваження Г. М. Висоцького: «У них немає типологічної відповідності, яка характерна природним лісам і допускає, до якоїсь міри, використання складу деревостану насадження замість типів лісу».

О. Л. Бельгард підкреслював (1971), що природні ліси мають свою багатовікову історію, тому склад і структура їх повністю віддзеркалює умови існування; в штучних лісах тільки бонітет і загальний стан насадження можуть служити в деякій мірі індикатором даного місця виростання.

В зв'язку з цим для створення типології штучних лісів (М. А. Сідельник, 1961) О. Л. Бельгард вводить зовсім інші принципи, порівняно з будовою типології природних лісів цієї ж степової зони. В цей же час типологи напрямку П. С. Погребняка «пролонгують» свою типологію природних лісів на безлісні території степової зони.

Прийнята Д. Д. Лавриненком типологічна основа – едафічна сітка – має 4 градації родючості і шість градацій зволоження, що комплектує 24 типи лісорослинних умов.

М. А. Сідельник (1961, стор. 96) відмічає: «Побудована на матеріалах лісової зони, ця типологія являється не повноцінною для зони степів, яка має великий набір інших типів лісорослинних умов, які не зустрічаються, або слабо проявляються в лісостеповій зоні, а тим більше в степовій».

О. Л. Бельгард будує свою типологію штучних лісів зовсім на іншій основі: на типі лісорослинних умов, типі екологічної (світової) структури та типі деревостану.

Механістичне перенесення едафічної мережі, яка народилась в Поліссі, на умови засушливого степу являється недопустимим.

У 1971 р. «Лісова промисловість» видає монографію «Степове лісознавство», у якій, слідом за «Вченням про ліс» Г. Ф. Морозова, присвяченого природним лісам, О. Л. Бельгард пропонує нову науку – «Степове лісознавство» – теоретичну основу степового лісорозведення – базу для створення штучних лісових біогеоценозів у степовій зоні України. Міністр лісового господарства Калданов у своїй рецензії кваліфікує «Степове лісознавство» як класичне наукове дослідження.

Таким чином, становим гвинтом роботи Комплексної експедиції з дослідження лісів степової зони являється нова типологія природних та штучних лісів степової зони. Всі наукові комплексні всебічні дослідження скоординовані на типологічному глибоко науковому підході.

Організаційна структура Присамарського науково-навчального центру та Комплексної експедиції згідно наказу ректора ДНУ складається з таких адміністративних одиниць: директор центру, його помічник, комендант та штатні співробітники.

Організаційна структура Комплексної експедиції (КЕДУ):

- Науковий керівник.
- Начальник Комплексної експедиції.
- Заступник начальника експедиції по організаційній роботі.
- Заступник начальника КЕДУ з учбової та виховної роботи.
- Заступник начальника КЕДУ по філіям стаціонару (Західний Донбас, Комісарівській ліс, Кривбас, Львівсько-Волинський басейн).

Комплексна експедиція сформувала наступні загони: ґрунтознавства, геоботаніки, дендрології, мікроморфології, інформатики, кліматології, біології ґрунтів, пертинентної біогеоценології, зоології наземних тварин, зоології ґрунтових тварин; зоології хребетних; зоології безхребетних.

З 1962 р. кафедра геоботаніки, ґрунтознавства та екології була призначена головною організацією в СРСР по проблемі рекультивациі порушених земель та хімічного забруднення; по проблемі степового лісознавства. Координація наукових робіт охоплювала 15 республік колишнього Союзу.

Завдяки підтримці і допомозі голови Наукової Ради з проблем екології АН СРСР академіка М. С. Гілярова нам дозволили побудувати в середній течії р. Самари Дніпровської в 1980 р. нове приміщення стаціонару, науково-навчального біогеоценологічного центру Комплексної експедиції ДДУ, якому пізніше Вченою Радою ДНУ було присвоєно ім'я О. Л. Бельгарда.

В роботі стаціонару приймають участь учені Індії, Іспанії, Ізраїлю, Польщі, Росії, Литви, Естонії, Грузії, Азербайджана, Молдавії, представники держав СНД.

Безпосередньо в КЕДУ працювали проф. Л. В. Рейнгард, ак. К. М. Ситник, проф. С. В. Зонн, ак. В. А. Ковда, проф. А. П. Травлеєв, проф. Є. А. Дмитрієв, проф. Л. О. Карпачевський, проф. Л. Г. Апостолов, проф. В. В. Стаховський, проф. М. П. Акімов, проф. І. А. Добровольський, проф. В. І. Шанда, ак. Г. В. Добровольський, проф. Р. В. Ковалев, проф. І. А. Крупеников, проф. П. Г. Адерихін, проф. Ю. Г. Гельцер, проф. Д. Рей (Індія), проф. Х. М. Реціо Еспехо (Іспанія), ак. Е. Нево (Ізраїль), проф. Л. М. Носова, ак. М. А. Голубець, проф. Н. Г. Тарасашвили, ак. М. С. Гіляров, проф. М. В. Диліс, ак. І. О. Шилов, ак. Т. Урушадзе, проф. О. Ф. Михайлов, проф. Н. А. Білова, проф. К. А. Ярилова, проф. М. С. Перлін, проф. В. М. Зверковський, проф. Ю. І. Грицан, проф. І. А. Мальцева, проф. В. І. Домніч, проф. О. В. Мацюра, доц. О. В. Безроднова, доц. І. Г. Гамуля, к.б.н. Е. П. Мочалова, ак. С. О. Шоба, проф. Л. Є. Родін, проф. Н. І. Базілевич, проф. Л. П. Мицик, проф. В. М. Зверковський, проф. Н. М. Цветкова, доц. М. М. Цецур, доц. М. О. Альбіцька, доц. М. А. Сідельник, к.б.н. Л. П. Травлеєв, доц. О. Г. Топчиев, доц. М. Ю. Писарева, с.н.с. О. В. Євдущенко, доц. О. Ф. Пилипенко, доц. А. А. Губкін, н.с. А. Л. Райк, н.с. Л. Б. Сідельник, н.с. М. П. Розетко, доц. Н. П. Акімова, проф. В. Л. Булахов, проф. О. Є. Пахомов, доц. В. О. Барсов, доц. М. О. Шимкіна, доц. І. К. Булік, доц. О. Д. Колеснік, доц. В. Г. Стадніченко, н.с. М. Н. Ступаченко, доц. О. С. Григоренко, доц. А. О. Дубина, н.с. Н. П. Тупіка, доц. О. М. Масюк, доц. О. І. Лисовець, доц. В. М. Яковенко, доц. М. С. Якуба, доц. О. В. Котович, доц. В. А. Горбань, н.с. О. В. Стрижак, н.с. Т. І. Косогубова, доц. В. В. Тарасов, проф. М. М. Матвеев та багато ін.

З 1973 року Присамарський стаціонар та Комплексна експедиція з дослідження лісів степової зони Дніпропетровського університету підготували 109 кандидатів наук та 25 докторів наук.

Відзначаючи видатну дату теоретика біогеоценології, корифея і творця нової науки «Степове лісознавство», організатора створення Присамарського науково-навчального центру біосферного біогеоценологічного стаціонару ДНУ, організатора (в 1949 році) Комплексної експедиції по до-

слідженню лісів степової зони, колектив експедиції вносить свій вагомий внесок в проблему створення наукових основ лісової рекультивациі, відновлення і створення захисних лісів на полях незалежної України.

Колектив Комплексної експедиції ДНУ виконує святу справу заповіту Д. І. Менделєєва, В. В. Докучаєва, Г. М. Висоцького, О. О. Ізмаїльського, та свого вчителя О. Л. Бельгарда, а саме: «якщо ми будемо продовжувати так безтурботно дивитися на прогресуючі зміни осушення поверхні наших степів, то ледве можна сумніватися, що в порівняно недалекому майбутньому, наші степи перетворяться в безплідну пустелю».

Тому необхідно підкреслити, що в лісостеповій та степовій зонах до 1941 р. було створено 450 тис. га полезахисних лісових насаджень, в післявоєнні роки – додатково ще 550 тис. га. Таким чином, вся степова зона була покрита захисними зеленими бастіонами – протиерозійними, водохоронними, меліоративними насадженнями.

За Постановою Кабінету Міністрів необхідно до 2020 р. створити в степах України 2,5 млн. га ґрунтово-захисних, водозберігаючих, снігорозподіляючих, загально-меліоративного напрямку штучних лісових насаджень. Ці почесні завдання колектив КЕДУ енергійно планує і реалізує в своїй подальшій роботі.

На честь безмірної вдячності своєму вчителю, наставнику та другу професору О. Л. Бельгарду колективи Комплексної експедиції, Присамарського стаціонару, кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології виконують свій борг перед світлою пам'яттю незабутнього корифея степового лісознавства та лісової біогеоценології:

1. Ще при житті Олександра Люціановича Бельгарда за його бажанням та при підтримці Академії наук України було збудовано новий науково-навчальний корпус Присамарського стаціонару. В зв'язку з цим, ректорат Дніпропетровського національного університету присвоїв Присамарському стаціонару ім'я Олександра Люціановича Бельгарда.

2. На Присамарському стаціонарі встановлено пам'ятний знак будівникам та співробітникам Дніпропетровського університету, в якому одне з перших місць займає ім'я О. Л. Бельгарда.

3. Іменем О. Л. Бельгарда на Присамарському стаціонарі названо музей степового лісознавства, який було створено за проектом та під керівництвом вченого ще в 1980 році.

4. Особистий архів професора О. Л. Бельгарда зберігається в приміщенні наукового гербарію на кафедрі геоботаніки, ґрунтознавства та екології Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара та в музеї степового лісознавства на Присамарському стаціонарі.

5. Ім'я корифея степового лісознавства професора О. Л. Бельгарда присвоєно аудиторії № 611 кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології (корпус № 17) ДНУ ім. О. Гончара, де відбуваються засідання спеціалізованої вченої ради для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук за спеціальністю 03.00.16 – екологія.

6. До 110 річниці дня народження великого вченого Олександра Люціановича Бельгарда 4 жовтня 2012 року на будівлі Присамарського стаціонару встановлено пам'ятну дошку на честь його засновника та наукового керівника.

7. На кафедрі геоботаніки, ґрунтознавства та екології ДНУ ім. О. Гончара створено організаційний комітет під керівництвом доцента О. В. Котовича для перевидання класичних монографій професора О. Л. Бельгарда «Лесная растительность юго-востока УССР» та «Степное лесоведение».

Науково-навчальний центр ДНУ ім. О. Гончара «Присамарський міжнародний біосферний біогеоценологічний стаціонар ім. О. Л. Бельгарда»

Пам'ятна дошка на будівлі Присамарського стаціонару на честь 110 річниця з дня народження О. Л. Бельгарда
автори – архітектор І. Ф. Власенко, проф. А. П. Травлєєв

Колектив Комплексної експедиції ДНУ з пошаною, з відповідальністю і вдячністю святкує 110 річницю свого незабутнього вчителя Олександра Люціановича Бельгарда, представника всесвітньо відомої наукової школи В. В. Докучаєва, Г. М. Висоцького, В. М. Сукачова.

А. П. Травлєєв,
член-кореспондент НАН України,
доктор біологічних наук, професор,
директор та науковий керівник
Науково-навчального центру ДНУ ім. О. Гончара
«Присамарський біосферний
БГЦ стаціонар ім. О. Л. Бельгарда»,
науковий керівник Комплексної експедиції
з дослідження лісів степової зони ДНУ ім. О. Гончара

Н. А. Білова,
доктор біологічних наук, професор,
голова комісії «Мікроморфологія ґрунтів»
Наукової Ради з проблем ґрунтознавства НАНУ,
науковий керівник лабораторії
«Мікроморфологія ґрунтів
та твердофазна маспектрометрія»,
керівник загону «Мікроморфологія ґрунтів»
Комплексної експедиції з дослідження
лісів степової зони ДНУ ім. О. Гончара

TO THE 110TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH
OF ALEXANDER LYUTSIANOVICH BELGARD –
THE AUTHOR OF A NEW SCIENCE «STEPPE FORESTRY»,
THE FOUNDER OF COMPLEX EXPEDITION FOR FOREST STEPPE
ZONE RESEARCH AND PRYSAMARYA BIOSPHERIC
BIOGEOCENOLOGICAL STATION –
RESEARCH AND TRAINING CENTER OF OLES GONCHAR
DNIPROPETROVSK NATIONAL UNIVERSITY

The direct work of Complex expedition for forest steppe zone research is a new typology of natural and artificial forest steppe zone. All scientific complex comprehensive research is coordinated with deeply scientific typological approach.

Organizational structure of Prysamarya Research and Training Center and the Complex expedition according to the order of Rector of DNU consists of the following administrative units: the center's director, his assistant, the supervisor and the staff.

The organizational structure of the Complex Expedition (CEDU):
– Scientific adviser;

- Head of the Complex expedition;
- Deputy Head of the expedition for organizational work;
- Deputy Head of CEDU for academic and educational work;
- Deputy Head of CEDU for branches of the station (Western Donbass, Komissarovskiy forest, Kryvbass, Lviv-Volyn basin).

Complex expedition formed the following units: soil science, geobotany, dendrology, micromorphology, informatics, climatology, soil science biology, pertinent biogeocenology, zoology of terrestrial animals, zoology of soil animals, vertebrate zoology, invertebrate zoology.

Since 1962, the Department of geobotany, soil science and ecology had been assigned as a head organization in the Soviet Union on the issue of recultivation of disturbed soils and chemical pollution; on the issue of steppe forestry. The coordination of research covered 15 republics of the former Soviet Union.

Thanks to the support and assistance of the Chairman of the Scientific Council for Environmental Issues of AS of USSR Academician M. S. Gilyarov we were allowed to build in the middle part of the stream of Samara Dnieprovskaya River in 1980, a new building a station, research and educational biogeocenological center of Complex Expedition DSU, which later by the Academic Council of DNU was named after A. L. Belgard.

The scientists from India, Spain, Israel, Poland, Russia, Estonia, Georgia, Azerbaijan, Moldova, representatives of the CIS participate in the work of the station.

The following scientists worked directly in CEDU: Prof. L. V. Reinhard, Ac. K. M. Sytnik, Prof. S. V. Zonn, Ac. V. A. Kovda, Prof. A. P. Travleyev, Prof. E. A. Dmitriev, Prof. L. O. Karpachevsky, Prof. L.G. Apostolov, Prof. V. V. Stakhovskiy, Prof. M. P. Akimov, Prof. I. A. Dobrovolsky, Prof. V. I. Shanda, Ac. G. V. Dobrovolsky, Prof. R. V. Kovalev, Prof. I. A. Krupenikov, Prof. P. G. Aderihin, Prof. Yu. G. Gelzer, Prof. J. Ray (India), Prof. J. M. Recio Espejo (Spain), Ac. E. Nevo (Israel), Prof. L. N. Nosova, Ac. M. A. Holubets, Prof. N. G. Tarashevich, Ac. M. S. Gilyarov, Prof. M. V. Dilys, Ac. I. A. Shylov, Ac. T. Urushadze, Prof. A. F. Mikhailov, Prof. N. A. Bilova, Prof. E. A. Yarylova, Prof. M. S. Perlin, Prof. I. A. Maltseva, Prof. V. I. Domnich, Prof. O. B. Matsyura, Doc. O. V. Bezrodnova, Doc. I. G. Gamulya, C. b. s. E. P. Mochalova, Ac. S. A. Shoba, Prof. L. E. Rodin, Prof. N. I. Bazilevich, Prof. L. P. Mytsyk, Prof. V. M. Zverkovskiy, Prof. Yu. I. Grytsan, Prof. N. N. Tsvetkova, Doc. M. M. Tsetsur, Doc. M. A. Albitskaya, Doc. M. A. Sidelnyk, C. b. s. L. P. Travleyev, Doc. A. G. Topchiev, Doc. M. Yu Pisareva, s. r. w. O. V. Evdushenko, Doc. A. F. Pilipenko, Doc. A. A. Gubkin, r. w. A. L. Raik, r. w. L. B. Sidelnyk, r. w. M. P. Rozetko, Doc. N. P. Akimova, Prof. V. L. Bulakhov, Prof. A. E. Pakhomov, Doc. V. A. Barsov, Doc. M. A. Shimkina, Doc. I. K. Bulik, Doc. A. D. Kolesnik, Doc. V. G. Stadnichenko, r. w. M. N. Stupachenko, Doc. A. S. Grigorenko, Doc. A. A. Dubina, r. w. N. P. Tupika, Doc. A. N. Masuk, Doc. E. I. Lisovets, Doc. V. M. Yakovenko, Doc. M. S. Jacuba, Doc. A. V. Kotovich, Doc. V. A. Gorban, r. w. O. V. Strizhak, r. w. T. I. Kosogubova, Doc. V. V. Tarasov, Prof. M. M. Matveyev, etc.

Since 1973, the Prysamarya Station and Complex expedition for forest steppe zone research of Dnipropetrovsk University trained 109 candidates of sciences and 25 doctors of sciences.

Celebrating the date of the theoretician of biogeocenology, the founder of the new science of «steppe forestry», the organizer of Prysamarya Research and Training Center Biospheric Biogeocenological Station of DNU, the organizer of Complex expedition for forest steppe zone research (1949), the expedition team is making a valuable contribution to the issue of forest recultivation, rehabilitation and creation of forest shelter belts in the fields of independent Ukraine.

The Group of Complex expedition of DNU performs a sacred will of D. I. Mendelejev, V. V. Dokuchaev, G. N. Vysotsky, A. Izmailsky, and its teacher A. L. Belgard, namely: «If we continue to look so carefree at progressive changes in the draining of the surface of our steppes, it can hardly be doubted that in the relatively near future, our steppes turned into barren desert».

Therefore it is necessary to emphasize that to 1941 in the forest-steppe and steppe zones, there were established 450 thousand hectares of forest shelter belts, in the postwar years – additional 550 thousand hectares. Thus, the entire steppe area was covered with green protective bastions - erosion-preventive, water protection, land reclamation planting.

According to the Decision of Cabinet of Ministers to 2020 it is necessary to establish 2.5 million hectares of soil protection, water conservation, snow allocation, general land reclamation artificial forest plantations in the steppes of Ukraine. These tasks of honor the CEDU group plans to implement vigorously in its future work.

In honor of great gratitude to the teacher, mentor and friend, Professor A. L. Belgard the teams of Complex expedition, Prysamarya Station, Department of geobotany, soil science and ecology make their duty to the memory of the unforgettable luminary of steppe forestry and forest biogeocenology:

1. During the life of Alexander Lyutsianovich Belgard at his request and with the support of the Academy of Sciences of Ukraine a new scientific and educational building of Prysamarya station was built. In this regard, the rector of Dnipropetrovsk National University conferred to Prysamarya station the name of Alexander Lyutsianovich Belgard.

2. At the Prysamarya station a memorial sign to the builders and collaborators of Dnipropetrovsk University was established. The name of A. L. Belgard occupies one of the first places.

3. The Museum of steppe forestry which is situated in the Prysamarya station was named after A. L. Belgard. It was made by the project and under the leadership of the scientist in 1980.

4. Personal archives of Professor A. L. Belgard are kept in a room of Science Herbarium at the Department of Geobotany, soil science and ecology of O. Honchar Dnipropetrovsk National University and in the Museum of steppe forestry in Prysamarya station.

5. The name of luminary of steppe forestry Prof. A. L. Belgard was given to audience № 611 of the Department of Geobotany, Soil Science and Ecology (building 17) of O. Honchar DNU, where the sitting of the Dissertation Council are held for a prize of doctoral thesis for the degree of doctor of biological sciences, specialty 03.00.16 – ecology.

6. To the 110th anniversary of the birth of the great scientist Alexander Lyutsianovich Belgard October 4, 2012 on the building of Prysamarya station a memorial plaque in honor of its founder and scientific director was installed.

7. At the Department of Geobotany, soil science and ecology of DNU the Organizing Committee was established headed by Doc. A. V. Kotovich for reprinting classic monographs of Professor A. L. Belgard «Forest vegetation of southeast of USSR» and «Steppe Forestry».

Complex expedition team of DNU with respect, with the responsibility and gratitude celebrates the 110th anniversary of its unforgettable teacher Alexander Lyutsianovich Belgard, a representative of the world-known school of V. V. Dokuchaev, G. N. Vysotsky, V. M. Sukachev.

A. P. Travleyev,
corresponding member of NAS of Ukraine,
Doctor of Biological Sciences, Professor,
Director and Research Supervisor
of Research and Training Center of O. Honchar DNU
«Prysamarya Biospheric
BGC station named after A. L. Belgard»,
Research Supervisor of Complex Expedition
for forest steppe zone research of O. Honchar DNU

N. A. Bilova,
Doctor of Biological Sciences, Professor,
Chairman of the Committee «Soil Micromorphology»
of Scientific Council on Soil Science Issues of NASU,
Research Supervisor of the laboratory
«Soil Micromorphology
and solid-state mass spectrometry»,
Leader of the group «Soil Micromorphology»
of Complex Expedition
for forest steppe zone research of O. Honchar DNU